

Mellékletek:

Dr. Csajághy Béla (1842-1899) császári és királyi vezértörzsorvos életútjának dabasi vonatkozásai

Elöljáróban pontosítani szükséges, hogy a vezértörzsorvos státus a honvédség hierarchiájában a vezérőrnagy megfelelője, azaz tábornoki rangnak felel meg.

Dr. Csajághy Béla a Komárom-vármegyei Csép községben, protestáns családban született 1842. április 2-án. Édesapja a református csajági Csajághy Károly (1813-1881) szolgabíró, édesanyja az evangélikus razinyai Huszthy Terézia (1815-1894). Egyetemi tanulmányait a Magyar Királyi Tudomány Egyetem orvosi karán végezte Pesten 1859-1865 között, 1862-től a Királyi Magyar Természettudományi Társulat tagságát gyarapította, majd a hírneves sebész, akadémikus dr. Balassa János (1814-1868) klinikáján működött két éven át. 1866-ban önkéntesként részt vett az osztrák-porosz háború sérültjeinek ápolásában, mellyel az uralkodó elismerését is kivívta. Pest megye egészségügyi bizottmányának munkájában főorvosként vett részt 1867-től, 1869-ben pedig az akkor felállított honvédséghez az első ezredorvosként nevezték ki, ő hajtotta végre a honvédcsapatok alapját megvető első sorozást. Már 1877-ben a honvédelmi minisztériumba hívták egészségügyi előadónak. Személyes érdeme a honvédség egészségügyének rendezése, egészségügyi szolgálati utasításokkal való ellátása. Az általa vezetett V. Ügyosztály ügyköre:

„1. A honvéd egészségügyi szolgálatra vonatkozó összes ügyek: a) egészségügyi szabályok és utasítások kidolgozása; b) egészségügyi tanfolyamok és iskolák rendszerének megállapítása, szervezése és berendezése (ez utóbbi a I. ügyosztállyal egyetértőleg); c) javaslatok a csapatoknak gyógyszerekké való ellátása iránt; d) rendkívüli egészségügyi viszonyok folytán szükséges intézkedés; e) egészségügyi beadványok és kimutatások (az 1. ügyosztállyal egyetértőleg) 2. A honvéd orvosi tisztikar, gyógyszerész-hivatalnokok és egyéb egészségügyi személyzet minden személyi ügyei s ezekre vonatkozó szabályok kidolgozása: a) állománynyilvántartás, rangmeghatározás; b) minősítvényi táblázat szerkesztése iránti intézkedések; c) kinevezésekre vonatkozó felterjesztések; d) előléptetésre, kitüntetésre, jutalmazásra, magasabb rendfokozatnak címképen való adományozására vonatkozó ügyek és azok tekintetében szükséges felterjesztések; e) áthelyezés egyik csapattesttől (intézettől) a másikhoz egy a közös hadseregtől és az osztr. Landwehrtől a honvédséghez és viszont, beosztás, vezénylés, kipróbálás végett vagy bármi más célból, helyettesítés, szabadság-engedélyezés; f) a szabadságolt állományból a tetteges állományba vagy ebből a szabadságos állományba való áthelyezések, kilépések és elbocsátások; g) felülvizsgálatok, nyugdíjazások, szolgálaton kívüli viszonyba helyezések, valamint ebből a szabadságolt vagy tetteges állományba való visszahelyezések; h) a szabadságolt állományú honvéd orvosoknak a fegyvergyakorlatok alá való felmentési ügyei; i) a szabadságolt állományú honvéd orvosoknak tettegesítések céljából próbaszolgálatra való vezénylése; k) névváltoztatási ügyek (a II. ügyosztállyal egyetértőleg). 3. A honvéd orvosoknak az újonczozó - és felülvizsgáló bizottságokhoz való beosztása. A felülvizsgáló bizottságok által az újonczok hibás felavatása miatt megtérítendőnek kimondott költségátalány behajtása iránti intézkedés. 4. Az évenkénti újonczozás eredményéről (Egészségügyi szabály I. 14:0. melléklete értelmében) szerkesztendő kimutatások. (E kimutatások a VIII. ügyosztállyal közlendők.)”

Honvéddandárorként alapított családot, dabasi Halász Franciska (1842-1896) kisasszonyt választotta házastársul. Esküvőjüket 1872. június 25-én tartották Gyónon. Házasságukból egy

fiúgyermek született, az ifjú Csajághy Béla (1879-1942), őt 1912-ben a császári és királyi asztalnok címmel jutalmazta az uralkodó.

1881. szeptember 11-én elhunyt édesapja, aki ekkor már ügyvédként és a Magyar Földhitel Intézet jogügyi előadójaként praktizált a fővárosban. Eredetileg a Kerepesi úti temetőben temették el, de később az alsódabasi reformátusok sírkertjébe helyezték át. Édesanyja 1894. október 15-én ért földi útja végére, őt már Alsó-Dabason evangélikus szertartással, Áchim Mihály szolgálatával búcsúztatták.

1896. májusában megözvegyült, másodjára megboldogult felesége unokahúgát, dabasi Halász Erzsébetet vette feleségül 1896. november 18-án, Budapesten.

1896. december 6-án – 1897. január 1-i hatállyal - nyugállományba helyezte az uralkodó a III. osztályú vaskorona rend egyidejű adományozásával.

1897. áprilisában képviselőjelöltként indult a főváros hetedik kerületében, de a választás napján visszalépett, a mandátumot végül Csernátorny Lajos (1823-1901), Kossuth egykori titkára nyerte el.

Gyóni-alsódabasi gazdasága – mely első felesége, dabasi Halász Franciska halálával került tulajdonába - a századfordulóra elérte a 734 kataszteri holdat. Művelési ág szerinti összetétele: szántó 107 kh, kert 6 kh, rét 211 kh, szőlő 4 kh, legelő 301 kh, erdő 85 kh, földadó alá nem eső 20 kh. Átlagos gépesítés mellett 17 cselédet foglalkoztatott, szarvasmarhát, lovakat, sertéseket, juhokat tartott. Kúriatulajdonosként is közismert. Birtoka és társadalmi presztízse alapján tagja volt a Budapest-lajosmizsei helyi érdekű vasút részvénytársaság igazgatótanácsának.

Budapesten, életének 57. évében hunyt el, 1899. február 28-án. Megáldása március 2-án a fővárosi gyászháznál református szertartással és katonai díszpompával történt. Másnap az Alsó-Dabasi református temető családi sírboltjában helyezték örök nyugalomra.

A korabeli lapokban halála és temetése egyaránt széles körben kapott hírt. A szerkesztők császári és királyi vezértörzsorvos, a honvédorvosi tisztikar főnöke, a Honvédelmi Minisztérium V. ügyosztályának vezetője, az országos közegészségügyi tanács tagja, a vaskoronarend lovagja címeit hangsúlyozták és emelték ki életútja állomásaiból.

A dabasi Halász családhoz kötődő pályája érdekes és értékes adaléka településünk helytörténetének, egyúttal jelentős gyarapítója értéktárunk kulturális örökség kategóriájának is.

Bibliográfia

Pesti Napló: A pesti magyar egyetem tanulóifjúságnak a m. kormányhoz benyújtott alázatos folyamodása. 1859-10-18 / 2904. szám, p. 2.

A Magyar Királyi Tudomány Egyetem személyzete, 1864-1865. Budán, 1864. p. 29.

Budapesti Közlöny: Hivatalos rész. 1867-04-27 / 39. szám, p. 409.

Orvosi Hetilap: Vegyesek - Pest megye egészségügyi bizottmánya... 1868-02-16 / 7. szám, p. 125.

Dr. Kátai Gábor: A Királyi Magyar Természettudományi Társulat évi jelentése tagjairól és működéséről, 1867. Pesten, 1868. p. 17.

A Honvéd: A magy. kir. tetteges állománybeli honvédtiszteknek csapatonkénti beosztása 1872. év december 1-től. 1873-01-24 / 4. szám, p. 31.

Vasárnapi Ujság: A VIII. Nemzetközi Közegészségügyi és Demografiai Kongresszus szervező és végrehajtó bizottságainak s egyes szakosztályainak elnökei (fotó). 1894/35. szám, szeptember 2. p. 572.

Magyarország tiszti cím- és névtára - 15. évfolyam, 1896. p. 193, 319, 609.

Magyar Hírlap: Az erzsébeti választás. 1897-04-15 / 105. szám, p. 3.

Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal (szerk.): A Magyar Korona országainak mezőgazdasági statisztikája II. Gazdacímtár. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 1897. pp. 234-235.

Budapesti Hírlap: Gyászrovat – Csajághy Béla dr. 1899-03-02 / 61. szám, p. 11.

Budapesti Napló: Halálozás - Dr csajági Csajághy Béla... 1899-03-02 / 61. szám, p. 10.

Magyarország: Gyászrovat – Csajághy Béla... 1899-03-03 / 62. szám, p. 7.

Pesti Hírlap: Temetés - Dr csajági Csajághy Béla... 1899-03-03 / 62. szám, p. 8.

Gyógyászat: Meghalt Dr. Csajághy Béla, nyugalmazott honvéd vezértörzsorvos. 1899-03-05 / 10. szám, p. 157.

Vasárnapi Ujság: Halálozások – Dr. Csajághy Béla... 1899/10. szám, március 5. p. 161.

Pettkó Béla. Csajági Csajághy család (címerrel). Nagy Iván családtörténeti értesítő 2. kötet. Budapest, 1900. pp. 197-199.

Dr. Borovszky Samu (szerk.): Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye I. kötet (Magyarország vármegyéi és városai). Országos Monografia Társaság, Budapest, 1910. p. 33, 42, 74, 449.

Kempelen Béla: Magyar nemes családok III. kötet, Caballini-Ezbar. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1912. pp. 39-40.

Dr. Szokody Gyula: Dabas nagyközség műemléki jellegzetességei. In: Petri Edit - Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből II. rész. Dabas, 1975. p. 354.

N. Császi Ildikó: Dabas helynevei. ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, Budapest, 1992. p. 20, 58, 88.

Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon – Pest megye kastélyai és kúriái. Perfect Project, Budapest, 2001. p. 54, 248.

Kecskeméti Norbert: Református (Halász) temető. Dabas Város Önkormányzatának, épített és természeti értékekről szóló 33/2010. számú rendeletének szakmai melléklete. Dabas, 2014. p. 5, 44.

Pándy Tamás: A lajosmizsei vasútvonal 125 éves története. Budapest, 2014. p. 33.

Fiatal Műemlékvédők Egyesülete: Védetté nyilvánítási javaslat – Alsódabasi református történeti sírkert. Készült a Nemzeti Örökség Intézete számára. Dabas, 2026. p. 4, 115, 116, 117, 118, 119.

Összeállította: Valentyik Ferenc